

ДОБРА ДЈЕЛА НЕ ПРОПАДАЈУ

Био је муж и жена, и имали су једнога сина. Кад им син поодрасте, даду га на науку, која ће му у неко вријеме и помоћи. Он је био добар и миран, и за највише пун страха Божијега. Пошто сврши науку, отац му да брод и у њему трговину, да кроз пространи свијет иде и да се труди, не би ли у старост родитељима својијема од помоћи био. Он се с бродом навезе, и пловећи по мору, сретне брод Турски и чује, гдје у њему велики плач стоји, те запита морнаре на Турскоме броду:

“Молим вас, шта се та плач у броду вашем чује?”

А они му одговоре:

“Возимо робље, што смо кроз свијет заробили, и то они везани плачу.”

Онда он рече:

“Молим вас, браћо, упитајте капетана вашег, би ли их на откупе за готове новце дао.”

Они га одмах весело послушају, потрче и зовну капетана. Капетан изиђе, и они се одмах погоде, он капетану брод и трговину а капетан њему везане робове. Он их призове к себи и почне их питати, оклен је који, па свакоме рече да иде на своју постојбину, и тако редом једно по једно, док најпослије дође до једне старице, која је држала до себе прекрасну ђевојку. Кад њих запита, откуда су, баба му плачући одговори:

“Ја сам издалека, бабица од двора царева; а ова ђевојчица, ово је једина шћер царева, коју сам ја из малена гојила; па по несрећи својој отиде у башчу, подалеко од двора. Проклети Турци опазе је и ухвате, она почне викати, а ја опет по несрећи својој намјерим се близу, притрчим на глас, а они ухвате и мене, и поведу оба двоје на брод.”

Потом оне не умијући кућ ходити, а и немајући су што тражити куће своје, замоле се њему, да их он узме собом. Он их узме, ђевојку вјенча себи за жену, и оде натраг својој кући. Кад дође кући, отац га запита, ђе му је брод и трговина. А он му приповједи све шта је било, како је откупио робље и отпуштао кућама, “а ова” рече “ђевојка јест шћер царева, а ова старица, ово је царева кутња бабица; оне не умијући куд, а и немајући су шта тражити своје куће, остадоше у мене, и ја узех себи ђевојку ову за жену.”

Отац му се на то ражљути:

“Несретни сине, што учини! За што ли изгуби моје благо без и каке несреће и без и каке напасти?” па га ишћера од себе. Он потом са својом женом и с овом старицом живљаше дуго времена у истоме селу, али у туђој кући, препоручујући се матери својој и осталим

пријатељима, не би ли какогод оца склонили да га јопет к себи прими, и да му друга брод направи, обећавајући се да ће унапријед бољу памет имати. Послије толико времена отац му се смиљује и прими га к себи са женом и с оном старцем, и даде му други брод виши и љепши од првога, пун трговине сваке, да иде јопет трговати. Он отплови, а жена му и она старица остану код његовијех родитеља. Кад доплови у један град, види гдје војници несретне сељане по граду хватају и у тамницу мећу. Он их запита:

“За што то чините, браћо? те сиромаш у тамницу мећете?”

А они му одговоре:

“За то, за што нијесу царевине цару платили.”

Онда он пође к власнику и запита:

“Колико, молим те, има они народ похватани царевине да плати?”

Власник му рече колико и толико. Онда он опет прода свој брод и трговину, и откупи све похватане сељаке, па се опет врати кући без ништа, и паднувши оцу под ноге каже све шта му се догодило, и плачући почне га молити за опроштење. Отац му се још више ражљути, и оћера га јопет од себе. Како ће сад несретни син, на коју ли ће страну? код богатијех родитеља сад проси? Док након толико времена опет пријатељи около његова оца наговарајући, да га опет к себи прими, обећавајући му се они, да више не ће бити онаков каков и до сад, већ да га је невоља на бољу памет научила. Већ на све дуге јаде отац му се опет склони, прими га к себи и даде му брод још вишљи и још љепши од првијех. Он испише на крму од брода изнутра своју жену а на прову ону старицу: поздрави се с оцем и с матером, са женом и са свима у кући, и отисне се пловити. Пловећи тако дође под један велики град, у ком је цар живио, испустивши своја сидра стане град топовима поздрављати. Сви се грађани зачуде, а и сам цар, не знајући ко је и што је. Кад буде пред ноћ, пошље цар к њему свога министра да види, ко је и што је, и да му рече, да ће сјутра на девет ура ујутру цар доћи на његов брод. Министар пође, гдје ће виђети чуда? угледа на крми од овога брода исписану његову вјереницу а цареву шћер, коју му је цар још из малена обећао био, а на прову двора царева бабицу, коју су заједно с њом Турци заробили били, али од радости није могао сам себи вјеровати, нити је и коме за то што казивао. Док сјутрадан, девет ура зазвони, ево цара са својим министрима на брод, почне се разговарати, ко је и оклен је, и шетајући се с прове на крму упази ђевојку исписану на крми и старицу једну на прову од брода, и он позна своју једину шћер и ње бабицу, што су им Турци заробили, али ни он од велике радости није се могао увјерити, већ позове капетана двије уре послјед подне, да пође у његов двор да га искуша, јели истинито што му срце каже. По том се поздрави с њим и отиде.

Кад су двије зазвониле, капетан отиде на заповијест царску. Цар га почне испитивати поиздалека, што му долази она младица исписана на крми од његова брода и она старица на прови! Спази се он одмах, да је ово жене његове родитељ, и почне му све житије своје редом казивати, како је пловећи по мору срио Турски брод, пун робова, и како их је свијех откупио, и свакога дому отпустио, “а ова ђевојка” рече, “и с њом она старица, не умијући кућ ходити а и неимајући су што тражити своје постојбине, јер им је далеко било, остану у мене, и ја ђевојку вјенчам за своју жену.”

Кад пар то чује, повикне:

“То је моја једина шћер, коју су проклети Турци заробили; а та старица, то је од мога двора бабица, која је њу још измалена гојила и чувала; а ти – ти ћеш бити круне моје нашљедник, већ трчи натраг својој кући, и доведи ми шћер моју, а жену твоју, да је виђу још једном пријед него ли умрем, и доведи оца свога и матер своју и сву фамиљу своју, и продај све имање своје; твој отац биће мој брат, а твоја мати моја сестра, а ти ћеш бити мој син и круне моје нашљедник, и сви ћемо живљети у једноме двору.”

Потом зовне жену своју царицу и све ministre и каже им, што се збило са шћери његовом. Онда се почну сви радовати и велико весеље чинити. Потом цар му да свој велики и прекрасни брод, а он свој остави онђе, али рече цару:

“Свијетла круно! не ће мене код дома мог вјеровати, ако ми не даш једнога од својих министара.”

Цар му да министра, баш онога ком је шћер своју обећао био. И тако се они отисну и стану пловити. Кад дома дође, отац му се зачуди, оклен тако убрзо дома се врати, и брод љепши и виши добави. Он му каже све шта је и како, и матери својој и жени и оној старици објави радосни глас, и “ево” вели, “ако не вјерујете, ево вам царског министра, кога је цар са мном послао да се боље увјерите.” Кад жена његова угледа министра, повикне од радости свекру своме и свекрви: “Јест истина, драги оче, ово је министар оца мога, а мој несуђени заручник.”

Они онда продаду све своје имање, и отисну се пловити. Министар ови гледао је свакојако младог нашљедника царева а вјеренице своје мужа да убије, не би ли се он с њоме вјенчао, како му је од ње родитеља обећано било, да би онда он нашљедник царски остао. Кад су већ били на неки дио пута, зовне он њега нотњо, кад су сви поспали, да изиђе на кувијерту да се с њим нешто договори. Он праве мисли без и каквог страха изиђе горе, а ови га онда ухвати и преко брода у море баци. Брод је једрио, и он се већ није могао њега ухватити. Онда министар отиде опет спавати. Младога нашљедника царског изнесе

срећа на једну секу подалеко од краја, али под једну пустињу, ће никоме туда пролазак не бијаше, да би га избавио. Кад ујутру сване, виде они у броду да њега нема, па почну плакати и јаукати судећи, да се нотњо сам нехотице утопио, и никако се нијесу могли утјешити и за највише његова жена, јер су се премного пазили. Кад дођу код цара, јаве му несрећу, која им се у путу догодила. Тада настане туга и плач у царском двору за много, и нигда се утјешити нијесу могли. Његове родитеље цар прими и код себе их уздржи као што је обећао био. Несретни зет царев сједећи на плочи морској живљаше о травици, која бјеше при плочи прирасла, вас бјеше већ поцрнио, аљине на њему изагњиле, да се не могаше познати и ни од куда живе душе, која би га избавила, док срећом његовом послѣ петнаест дана и петнаест ноћи ето ти једног старца на штапу покрај мора ће рибу лови. Он га одмах стане викати и молити, да га на сухо пренесе. Старац му се обећа: “Хоћу” рече “али да ми платиш.”

”Од куд ћу ти платити” одговори му он, “кад ни хаљине на себи немам.”

“Ништа за то” старац одговори; “ево ја имам при себи каламар и перо, ако умијеш писати да ми се потпишеш, од свега свога, што би и гда имао, да ћеш ми половицу дати.”

Он на то пристане са свим срцем. Старац онда загази и дође до њега, он му се потпише, а старац њега на сухо пренесе. Онда он од куће до куће, од села до села, го, бос, црн и гладан, даде му неко гаће а неко кошуљу, само што тијело покрије. Након тридесет дана донесе га срећа у царев град и пред царев двор, те сједне са штапом у руци покрај врата од двора, а прстен вјенчани с именом његовијем и његове жене а цареве шћере још му је на руци стајао. У вече слуге царева приме га у двор и даду му што је иза њих остало да једе. Сјутридан пође и сједне украј врата од царске башче; али дође башчован те га отоле оћера говорећи му, да ће сад цар туда проћи са својом фамиљом. Он се отоле макне и опет сједне у један крај од башче, док ево ти цара гдје шета с његовом матером, а отац његов са царицом, а жена његова с крвником његовим, министром. Оним се још није хотио открити, већ они шетајући прођу покрај њега и даду му неколико новаца; али на оној руци којом је новце прихватао, прстен је стајао, жена га његова угледа, и не могући ни помислити даје он ње муж, рече му:

“Ну, дај ми руку, да виђу прстен тај какав је.”

Министар, који је до ње стајао, мало се ка и препане и рече јој: “Одмакни се” вели “како би с овом одрпаницом говорила?”

Али га она не ћедне ни слушати, већ узме прстен и позна име ње и ње мужа. Како се њој тада учинило, како ли се срце било окаменило, кад прстен овај виђе; али се опет устрпи и премучи. Кад дођу у двор, каже

она оцу свом, како је прстен ње покојног мужа познала у просјака онога што у башчи сјеђаше, “него пошљи” рече “нека га зовну, да га испитамо, од куд је прстен они у руке његове дошао.”

Цар одмах пошље слуге, те просјака доведу. Онда га цар почне испитивати, од куд је, и како се зове, и како је прстен тај у руке његове дошао. Он се више не могаше уздржавати да им се не открије, већ почне им редом казивати, како га је министар они кад су били у путу, преко брода у море бацио, и како га је срећа на једну плочу близу краја нанијела, на којој је петнаест дана и петнаест ноћи живио о трави, која је при плочи прирасла била, и наком оволико дана како га је старац један отлен избавио, “и ево” рече “Бог и моја правица донесе ме опет мојим родитељима и мојој љуби.”

Они кад ово чуше, онијеме од радости, а пошто се мало разабраше, скочи цар и зовне оца његова и матер и каже им, што се догодило од сина њиховога. Ко би сад могао исказати радост ову, која их обузе, кад су се познали, како ли весеље у томе двору постаде! Одмах му донесоше свијетло и ново ођело, измише га п обукоше. За толико дана трајала је радост и весеље не само у њиховом двору, већ по цијелом граду, пјевало се и веселило, и њега за младог цара окрунише. Цар одмах заповједи, те онога министра ухвате и да га зету на вољу да му суди. Он му све опрости, не даде га ни убити ни објесити, већ само оћера га изван њиховог царства, да више под власт њихову не припада. Нови цар почне царовати, кад наком мало дана његова владања, ево ти му онога старца, који га је из мора избавио, носи они потпис што му је потписао, да ће му кад год би што имао, од свега половину дати. Дошавши старац у двор, замоли слуге да га пред цара пусте. Слуге уљежу к цару и кажу му, да један старац жели к њему уљести. Цар допусти, и старац уљезавши поклони му се и пољуби му руку и метне му карту на кољено. Цар узме и прочитавши је рече му:

“Добро, старче мој, сједи, ја сам данас цар, али да сам и просјак, ја ћу ријеч моју и потпис мој потврдити; већ причекај, да почнемо дијелити. Цар изнесе књигу и почну прво градове дијелити:

“Овај” рече “мени, овај теби” пишући све на карту, доклен све подијеле од највишега града до најмање кућерице. Старац узме своју половину записану сву у карти, и поклони је опет цару говорећи:

“На, нијесам ја старац, чоек земаљски; већ сам ја анђеол Божиј, којино сам послан био од Бога, да тебе из мора избавим за твоја добра ђела, која си до сад пред Богом учинио. Већ царуј и уживај, да ти буде дуговјечно.” Анђела нестане, а он остане сретно владајући.

